

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Zakład Pielęgniarstwa

Kierownik dr hab. n. zdr. Elżbieta Grochans, prof. PUM

ul. Żołnierska 48, 71-210 Szczecin

tel. +48 91 48 00 910, fax +48 91 48 00 905, e-mail: zpropnp@pum.edu.pl

Szczecin 2017-11-02

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Jarosławy Belowskiej

pt. „, Badania naukowe w praktyce pielęgniarstwa – ocena wpływu kształcenia na odległość na wiedzę i postawy pielęgniarek wobec praktyki zawodowej opartej

na dowodach naukowych”, napisanej pod kierunkiem

dr hab. n. o zdr. Joanny Gotlib

Promotor pomocniczy

dr n. med. Katarzyna Smoter

Uwagi ogólne

Istotę współczesnego pielęgniarstwa stanowi nauka, która stale wpływa na praktykę zawodową, proces ten również przebiega wymiennie, wskazując na wzajemną zależność praktyki i teorii. Dobrze prowadzona praktyka powinna opierać się na dowodach naukowych, stanowi to podstawę do poprawy jakości opieki, wzrostu bezpieczeństwa pacjentów, wpływa pozytywnie na rozwój praktyki zawodowej, a także na rozwój indywidualny pielęgniarek oraz ogólnie pielęgniarstwa.

Podkreślenie znaczenia praktyki opartej na dowodach naukowych w systemie kształcenia polskich pielęgniarek nastąpiło dopiero w roku 2007, ponieważ wyraźnie uwidoczniło te zagadnienia w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz.1166, akt archiwalny), a następnie w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-

dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa; dotyczy to standardu dla studiów II stopnia kierunku pielęgniarstwa: „A.W25. definiuje zasady praktyki opartej na dowodach naukowych w medycynie (*evidence based medicine*) oraz w pielęgniarstwie (*evidence based nursing practice*)”. Oczywiście w piśmiennictwie zachodnim problematyka EBNP była widoczna już w latach 90 poprzedniego wieku.

Stąd tematyka poruszana przez Doktorantkę jest szczególnie istotna ze względu na nowatorskie spojrzenie dotyczące problematyki EBNP w polskim piśmiennictwie i konieczności zastosowania praktyki opartej na dowodach naukowych.

Ocena struktury rozprawy i zgodności z tytułem

Dysertacja doktorska jest zbiorem 11 publikacji z opracowaniem teoretycznym wszystkich artykułów. Cykl publikacji według Doktorantki obejmuje jedną pracę z IF – 0,469 pkt. i 10 prac z listy B, o łącznej wartości 64 pkt. MNiSW. Doktorantka jest pierwszą autorką w 7 publikacjach. Według recenzenta cykl składa się z 9 prac o łącznej wartości 38 pkt. MNiSW, ponieważ dwie prace: “Promoting Evidence-Based Practice: perceived knowledge, behaviours and attitudes of Polish Nurses in creating EBP Profile” w *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics* oraz „Kształtowanie kompetencji pielęgniarzek i położnych w zakresie stosowania wyników badań naukowych w praktyce zawodowej. Prezentacja innowacyjnej metody dydaktycznej z wykorzystaniem kursu e-learningowego” w *Polish Journal of Public Health, Nursing and Medical Rescue* nie zostały opublikowane, są wg informacji podanej przez Doktorantkę w druku, jednak brakuje potwierdzenia z Redakcji czasopism o oficjalnym zrecenzowaniu i przyjęciu do publikacji tych prac. Według opinii recenzenta nie należy ujmować tych prac w prezentowanym cyklu.

Praca autorstwa mgr Jarosławy Belowskiej „Badania naukowe w praktyce pielęgniarstwa – ocena wpływu kształcenia na odległość na wiedzę i postawy pielęgniarzek wobec praktyki zawodowej opartej na dowodach naukowych” zawiera streszczenie w języku polskim i angielskim, wstęp, cele pracy, streszczenia 11 publikacji, uwzględniające tytuł, nazwę czasopisma w którym opublikowano artykuł, rok, tom, strony, następnie wstęp wprowadzający w tematykę poruszanego zagadnienia, cel pracy, omówienie najważniejszych wyników i podsumowanie, według opinii recenzenta w pracach oryginalnych brakuje wyraźnego zaprezentowania wniosków. Kolejną część dysertacji to podsumowanie rozważań dotyczących poruszanego problemu, bibliografia i dołączone wszystkie publikacje oraz oświadczenia współautorów. Według opinii recenzenta Doktoranta powinna prezentując dzieło, przedstawić również ogólnie zastosowane metody i narzędzia badawcze

wykorzystywane w poszczególnych publikacjach oraz omówić najistotniejsze cechy grup badanych. Brakuje również sprecyzowanych problemów badawczych oraz założonych hipotez. Również podobnie jak w przypadku szczegółowej analizy poszczególnych artykułów brakuje jasno określonych wniosków z analizowanego cyklu publikacji. Większość piśmiennictwa pochodzi z ostatnich 10 lat, dobrane jest prawidłowo do poruszanej tematyki (54 pozycje), z czego 30 to pozycje anglojęzyczne.

Edytorsko praca, łącznie ze wszystkimi publikacjami jest staranna, czytelna, ilustrowana wieloma rycinami i tabelami. Moje wątpliwości dotyczą tytułu dysertacji, ponieważ większość publikacji dotyczy tak naprawdę praktyki opartej na dowodach naukowych wykorzystywanej, czy odnoszącej się do pielęgniarstwa. Autorka odnosi się do oceny wiedzy, postaw i umiejętności zastosowania EBNP, wykorzystania EBNP w badaniach naukowych. Reasumując nie widzę potrzeby pierwszej części tytułu, tj badania naukowe w praktyce pielęgniarstwa, a raczej zastosowanie EBNP w badaniach naukowych z wykorzystaniem kształcenia na odległość. Oczywiście są to tylko propozycje ze strony recenzenta, natomiast tytuł dysertacji zawiera najistotniejsze idee pracy.

Ocena zawartości treściowej

Cześć pierwsza (wstęp) napisany jest z dużą starannością. Doktorantka przedstawiła tło historyczne profesjonalizacji pielęgniarstwa w Polsce, uwzględniając rozwój kształcenia zawodowego oraz piśmiennictwa naukowego w pielęgniarstwie. Ważnym elementem poruszonym przez Doktorantkę był również problem związany z prowadzeniem badań naukowych w pielęgniarstwie, z uwzględnieniem kierunku rozwoju i bardzo wyraźnym podkreśleniem roli i znaczenia EBM i EBNP. Rozważania zakończone są rzeczowym zaprezentowaniem nowoczesnych technik nauczania na odległość.

Podsumowując tę część pracy, stwierdzam, że napisana jest ze znanstwem zagadnień podjętej problematyki. Jednak nasuwają się pewne braki, bądź niedociągnięcia, ponieważ według opinii recenzenta Doktorantka powinna uwzględnić w rozwoju procesu kształcenia pielęgniarek współczesny stan rzeczy, tj. wymagania dotyczące kształcenia w postaci standardów wynikających z Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa. W związku z tym należy wziąć pod uwagę fakt, że standard z roku 2007 i obecnie obowiązujący z roku 2012 z poprawkami, w zakresie wymagań studiów I stopnia nie zawierał efektów, które w bezpośredni sposób podkreślały zastosowanie kształcenia opartego na dowodach

naukowych. Dopiero efekty te pojawiają się w sposób wyraźny w standardzie studiów II stopnia zarówno z roku 2007 i 2012. Należy przypuszczać, że tę wiedzę i umiejętności powinny posiadać pielęgniarki, które ukończyły studia II stopnia począwszy od roku 2009.

W rozdziale 1.2. Doktorantka nieprawidłowo napisała nazwisko znanej, polskiej pielęgniarki Racheli Hutner, a nie HUNTER. (str 24). Pozostałe treści są napisane poprawnie z pełną znajomością poruszanej tematyki.

Doktorantka określiła czytelny cel badań oraz 5 celów szczegółowych. Celem głównym pracy była analiza wiedzy, postaw i umiejętności pielęgniarek i studentów pielęgniarstwa wobec praktyki zawodowej opartej na dowodach naukowych oraz ocena wpływu kształcenia na odległość na wiedzę i postawy z tego zakresu.

Cele szczegółowe dotyczyły:

1. Analizy polskiego piśmiennictwa naukowego z dziedziny pielęgniarstwa opartej na dowodach naukowych.
2. Przeglądu światowego naukowego piśmiennictwa pielęgniarstwa z dziedziny *Evidence-Based Nursing Practice*.
3. Oceny aktualnego stanu wiedzy i postaw wybranych grup pielęgniarek i studentów pielęgniarstwa wobec praktyki zawodowej opartej na dowodach naukowych.
4. Opracowania i implementacji nowoczesnego narzędzia dydaktycznego w postaci kursu kształcącego na odległość z dziedziny *Evidence-Based Practice*.
5. Próby oceny efektywności opracowanego kursu e-learningowego z obszaru praktyki klinicznej opartej na dowodach naukowych.

Recenzowana dysertacja ma logiczną konstrukcję, na którą składają się przemyślane i dobrze dobrane publikacje, stanowiące duży wkład w rozwój naukowy współczesnego pielęgniarstwa, wykorzystującego EBNP. Cykl rozpoczynają publikacje wprowadzające do problematyki dowodów naukowych, zawierające przegląd piśmiennictwa światowego oraz polskiego. Kolejne oceniają wiedzę i postawy studentów studiów pomostowych, oparte są na badaniach jakościowych. Należałoby jednak wziąć pod uwagę (a nie zostało to uwzględnione) brak jasnych efektów kształcenia dla studiów I stopnia dotyczących EBNP. Bardzo interesującą częścią są publikacje dotyczące oceny rzetelności zastosowanego kwestionariusza EBP²Q i dalszych badań z jego zastosowaniem. Badania te dotyczyły pielęgniarek w czasie kształcenia przeddyplomowego oraz podyplomowego, oceniały wiedzę, umiejętności i postawę wobec EBNP z uwzględnieniem zmiennych między innymi stażu pracy, czy wykształcenia. Czytając publikacje miałam pewien niedosyt związany

ze zbyt niewielkim przedstawieniem tematyki postaw, wyjaśnienia definicji w ujęciu psychologicznym czy dydaktycznym.

Dopiero publikacje X (brak potwierdzenia przyjęcia do druku) i XI odnoszą się do zastosowania nowoczesnych metod kształcenia na odległość.

Podsumowanie badań wskazuje na konieczność dalszego, bardzo intensywnego rozwoju tematyki dotyczącej EBNP i przełożenia tych działań na podłoże praktyczne. Sytuacja w Polsce, tak jak zauważyła Doktorantka jest szczególnie zaniedbana, a dotyczy to wszystkich przedstawicieli nauk o zdrowiu i dużej grupy lekarzy. Praca ta stanowi bardzo wyraźny obraz stanu polskiego pielęgniarstwa i jednocześnie przedstawia propozycje dotyczące działań naprawczych, mające na celu lepsze przygotowanie pielęgniarzek do realizacji badań naukowych i wykorzystania EBNP w działaniu praktycznym. Istotne jest również przedstawienie pozytywnych wartości wykorzystania e-learningu, niewątpliwie w obecnych czasach bardzo pożądanego i będącego rozwiązaniem wielu dylematów dydaktycznych.

Podsumowanie

Wszystkie wymienione uwagi nie dotyczą merytorycznej wartości pracy, mają jedynie charakter drobnych wskazówek, przemyśleń, być może przydatnych do dalszej pracy naukowej.

Przedstawiona rozprawa doktorska Pani mgr Jarosławy Belowskiej wskazuje, że Doktoranta była dobrze przygotowana do podjęcia badań naukowych dotyczących problematyki nauk o zdrowiu, w sposób rzetelny przeprowadziła badania i krytycznie je przeanalizowała.

Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, w związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o dopuszczenie Pani mgr Jarosławy Belowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. zdr. Elżbieta Grochans, prof. PUM

KIEROWNIK
Zakładu Pielęgniarstwa

dr hab. n. zdr. Elżbieta Grochans, prof. PUM